

travelbook

travelbook

Kreta

Bezdružica

ERGO
HESTIA

Autor przewodnika: Peter Zralek

Redaktor prowadzący: Paweł Sondej

Redakcja: Anna Dziadkowiec

Korekta: Barbara Faron

Opieka techniczna: Katarzyna Leja

Skład: Miron Kokosiński

Źródło pochodzenia danych kartograficznych: OpenStreetMap.org

Projekt graficzny serii i okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą stock.adobe.com

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji. Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Helion S.A.

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bekrw4>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie IV

ISBN: 978-83-283-8967-0

Copyright © Helion S.A., 2022

Kup książkę

Poleć książkę

Oceń książkę

Księgarnia internetowa

Lubię to!
Nasza społeczność

Spis treści

Atrakcje Kreta 6

Informacje praktyczne 13

- Przed podróżą i dojazd 14
  - Wybór czasu podróży 14
  - Źródła informacji 14
  - Formalności 15
  - Dojazd 17
- Na miejscu 19
  - Autobusy 19
  - Samochodem 19
  - Inne środki transportu 20
  - Noclegi 22
  - Wyżywienie 23
  - Pamiątki 25
  - Aktywny wypoczynek 26
- Informacje A-Z 28

Informacje krajoznawcze 35

- Krajoznawcze ABC 36
  - Rzeźba terenu 36
  - Klimat 37
  - Flora 38
  - Fauna 39
- **Kalendarium historyczne 42**
- Mieszkańcy Kreta 44
  - Język 46
  - Religia 47
- **Święta i wierzenia 50**
- Kultura i sztuka 52
  - Kultura minojska 52
  - Kultura grecka 53
  - Literatura 53
- Kuchnia kretańska 55
  - Wyspiarski jadłospis 56
- **Po grecku w domu 60**

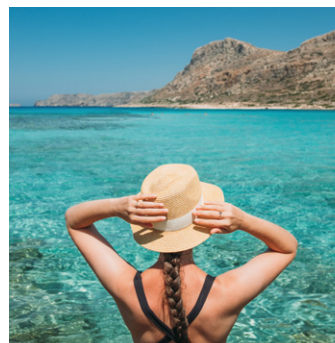
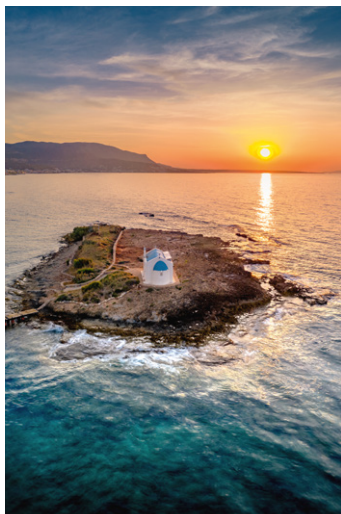
Chania, Rethymnon i zachodnia Kreta 65

- Chania 66
  - Z dziejów miasta 66
  - Warto zobaczyć 68
  - [Informacje praktyczne 76](#)
- Półwysep Akrotiri 78
  - Moni Agia Triada 78
  - Moni Gouvernetou 79
- Aptera 80
  - Agios Ioannis Theologos 81
- Droga do Theriso 82
- Wąwóz Samaria 83
- Zatoka Balos 85
- Kissamos 85
- Falasarna 86
- Elafonissi 87
- Wyspa Gavdos 88

- Rethymnon 89
  - Z dziejów miasta 89
  - Warto zobaczyć 90
  - [Informacje praktyczne 96](#)
- Klasztor Arkadi 98
- Na południowe wybrzeże 100
  - Armeni 100
  - Wąwóz Kourtaliotis 101
  - Preveli 101
  - Frangocastello 103
  - Wąwóz Imbros 103
- **Co piją wyspiarze? 104**

Kup książkę

Poleć książkę

Heraklion i środkowa Kreta 109

- Heraklion 110
- Z dziejów miasta 110
- Warto zobaczyć 111
- [Informacje praktyczne 122](#)
- Klasztor Savathianon 124
- Archanes i okolice 125
- Fourni 125
- Anemospilia 125
- Góra Juchtas 126
- Knossos 127
- Hersonissos 134

- Malia 134
- Do jaskini Zeusa 136
- Tylissos 136
- Anogia 137
- Jaskinia Zeusa 138

- Gortyna 139
- Fajstos 143
- > Zagadka dysku z Fajstos 144
- Agia Triada 146
- Matala 147
- > Kim byli Minojczycy 148

Agios Nikolaos, Ierapetra i wschodnia Kreta 151

- Agios Nikolaos 152
- Z dziejów miasta 152
- Warto zobaczyć 153
- [Informacje praktyczne 155](#)
- Elounda 156
- Wyspa Spinalonga 156
- Neapolis i okolice 158
- Wąwóz Selinari 158
- Ruiny Dreros 159
- Płaskowyż Lasiti 159
- Moni Kardiotissa 161
- Jaskinia Dikte 161
- Kritsa 162
- Panagia Kera 162
- Lato 163
- Gurnia 164
- Od Agios Nikolaos do Sitii 165
- Mochlos 165

- Sitia 167
- Moni Toplou 168
- Vai 169
- Zakros 170
- Xerokampos 172
- Ierapetra 173
- Z dziejów miasta 173
- Warto zobaczyć 174
- [Informacje praktyczne 175](#)

- Słowniczek polsko-grecki 176
- Indeks 179

Klasyczna moussaka (*melitzanes moussaka*)

Prawdziwą grecką moussakę – niemal narodową potrawę tego kraju – robi się z bakłażanem.

1 kg bakłażanów, 70 dag farszu wołowo-wieprzowego, 3 pomidory, 1 cebula, 1 łyżka masła, oliwa z oliwek, 1 szklanka białego wina, bułka tarta, 3 jajka, 0,5 l sosu beszamelowego, 10 dag startego sera, natka pietruszki, sól i pieprz, woda

Bakłażany kroimy w plastry (grubości ok. 1 cm), solimy i pozostawiamy na godzinę. Farsz mięsny dodajemy do cebuli wcześniej zmiękczonej na patelni (na maśle). Mieszymy, dolewając wodę (cztery łyżki stołowe). Dodajemy sparzone i obrane ze skórki pomidory, wino, natkę pietruszki. Doprawiamy solą i pieprzem i pozostawiamy pod przykryciem na małym ogniu na 40–45 min. Po zdjęciu z ognia dodajemy dwie łyżki bułki tartej i mieszamy z białkami z dwóch jajek (żółtka zachowujemy).

Bakłażany optukujemy z soli i z obu stron lekko podsmażamy na oliwie. Dno brytfanki (naczynia żaroodpornego)

posypujemy tartą bułką i przykrywamy połową oberżyn. Rozprowadzamy na nich farsz i przykrywamy pozostałymi plastrami oberżyn. Mieszymy dwa żółtka z całym jajkiem, sosem beszamelowym i większością startego sera. Takim sosem zalewamy bakłażany w brytfance, posypujemy z wierzchu resztą sera i pieczemy w średnio rozgrzanym piekarniku (225°C) przez 45 min.

Miodowe pączki (*loukoumades*)

3 dag świeżych drożdży, 45 dag mąki, oliwa do frytowania, cynamon, miód, sól, cukier, woda

W naczyniu rozrabiamy drożdże z filiżanką (200 ml) ciepłej wody. Dodajemy małą łyżkę cukru i 15 dag mąki. Zaczyn przykrywamy czystą szmatką i stawiamy w ciepłym miejscu. Gdy zwiększy dwukrotnie swoją objętość, dodajemy 1 filiżankę wody, szczyptę soli i mąkę (ok. 30 dag), by uzyskać konsystencję ciasta. Przykrywamy ponownie i pozostawiamy na ok. 1,5 godz. Masę wybieramy łyżką i wrzucamy porcje na średnio rozgrzaną oliwę. Gotowe pączki osączamy na papierze, przenosimy na talerze, polewamy miodem i posypujemy cynamonem.

Kup książkę

Poleć książkę

★Klasztor Arkadi

To najstynniejszy klasztor Krety i jeden z najpiękniejszych przykładów architektury weneckiej na wyspie. Jest wiele legend i opowieści o początkach i założeniu tego świętego miejsca.

Jedna z legend wskazuje na cesarza bizantyjskiego Arkadiusza (377–408), który miał tu ponoć przystać pierwszych zakonników. Dokumenty pisane poświadczają jednak początki klasztoru

dopiero na XIV w. i pierwotny kościół św. Konstantyna. Jego fundatorem miał być niejaki Archaios. Inna wersja mówi o mającej rodzinie Kallergisów, do której należała cała okolica.

Kolejna świątynia wzniesiona w okresie weneckim w 1587 r. nosiła to samo wezwanie (św. Konstantyna). Wzniesiono ją z ociosanych bloków i z polnych kamieni. Doszukując się inspiracji, niektórzy wymieniają architektów Sebastiano Serlia i Andrea Palladiiego.

Z czasem Arkadi stał się jednym z większych i bogatszych monasterów na Krecie. Plony z należących do mnichów upraw

umożliwiły regularne przekupywanie władz tureckich i dzięki temu był trochę inaczej traktowany, np. był jedynym klasztorem na Krecie, który otrzymał pozwolenie na używanie dzwonów.

Choć między zakonnikami i władzami osmańskimi panowały względnie dobre stosunki, to właśnie klasztor Arkadi stał się symbolem walki o niepodległość Greków. W 1866 r. na wyspie wybuchło kolejne powstanie przeciwko Turkom. Kiedy tysiące ludzi uciekło w góry przed działaniami wojennymi i prześladowaniami, setki z nich przyjęli tutejsi mnisi. Oddziały tureckie zażądały wydania uciekinierów, a po odmowie rozpoczęły

oblężenie monasteru. Przeor wspólnoty, Gabriel, wygłosił wówczas do chroniących się za murami klasztoru rodaków słynne kazanie, zaczynające się od słów: „Moje dzieci, śmierci nie ma”.

Klasztor ostrzeliwano aż 30 dział. Wkrótce w murach powstał wyłom. Wlewający się przezeń potok żołnierzy tureckich zatrzymała jednak potężna eksplozja. Jeden z obrońców, Konstantinos Giaboudalis, strzelając z pistoletu w skład amunicji, doprowadził do jej wybuchu. Zginęło ponad tysiąc osób, a może nawet dwa tysiące – podawane są różne wersje.

Moni Arkadi

- <https://www.arkadimonastery.gr/home.html>
- III i X 9.00–18.00, IV–IX 9.00–19.00, XI 9.00–17.00
- 3 EUR

Z Rethymnonu do klasztoru najlepiej dojechać samochodem – należy obrać główną drogę na Heraklion, po ok. 10 km zjechać na południe, kierując się na Adele/Moni Arkadi (można też zjechać dalej, np. przy miejscowości Adelianos Kambos lub Stavromenos). Od monasteru dzielić nas będzie ok. 20 km, a droga będzie się wic i wznosić między wioskami i wzgórzami – Arkadi jest położone na wysokości 520 m n.p.m.

Należy szczególnie uważać na jej ostatnim 4-kilometrowym odcinku, za osadą Amnatos (jeśli jedziemy z północy – za Roupes). Nawierzchnia jest asfaltowa, a droga szeroka, ale jeździ tędy dużo autobusów wycieczkowych.

Do klasztoru dojeżdża też codziennie autobus z Rethymnonu (odjazdy z miasta są o 6.15, 10.45 i 14.30, powrotny spod klasztoru o 7.10, 12.15, 16.00; w soboty i niedziele połączenia z Rethymnonu o 10.45 i 14.30; 40-minutowy przejazd kosztuje 3 EUR).

▼ Klasztor Arkadi

Na południowe wybrzeże

Dobrym pomysłem na spędzenie dnia jest wycieczka przez góry na południowe wybrzeże i do weneckiego zamku Frangokastello, zdaniem miejscowych nawiedzanego przez duchy.

CIEKAWOSTKA

Figi i figowiec

W wiosce Gilgal w Dolinie Jordanu znaleziono ślady jadalnej figi datowane na 9400–9200 p.n.e. Pierwsze udokumentowane uprawy figowca pospolitego (*Ficus carica*) prowadzono w państwie Sumerów i starożytnym Egipcie. Około IX w. p.n.e. to dorastające do 10 m wysokości drzewo pojawiło się na wyspach greckich. To Grecy zresztą jako pierwsi kaprifikowali, czyli sztucznie zapylili, figowiec.

Świeże i suszone figi były bardzo cenione w starożytności. Suszone zawierają do 75% cukrów i nadają się świetnie jako prowiant na drogę. Prorok Mahomet za-

Armeni

Z Rethymnonu obieramy główną drogę (nr 77) na południe. Po ok. 10 km dotrzemy do wsi Armeni, gdzie wśród dębów znajduje się niezwykle cmentarzysko z czasów wczesnogreckich (tzw. okresu mykeńskiego, czyli XIV–XII w. p.n.e.). Około 220 grobów wykuto w litej skale. W każdym spoczywają członkowie jednej rodziny.

lecał je też m.in. na hemoroidy, a według proroka Izajasza maść z fig była dobra na bolesne czyraki (Iz 38, 21). Z kolei *Talmud Babiloński* groził śmiercią każdemu, kto przedwcześnie zetnie drzewo figowe. Początkowo figi stanowiły pożywienie biedoty. Ale owoce uprawiane np. przez Ateńczyków były tak smaczne, że uprawę fig objęto monopolem państwowym. Stąd zresztą pochodzi słowo „sykofant”, czyli „zawodowy donosiciel”. W antycznej Grecji był nim pierwotnie ten, kto informował o nielegalnym wywozie fig (od grec. *sykon* – „figa” i *feno* – „pokazuję”).

▲ Wąwóz Kourtaliotis

Najprawdopodobniej do ceremoniału pogrzebowego należał dawniej wspólny positek przy grobie zmarłego (zachowały się ławy, zapewne wykute właśnie w celu biesiadowania). Na miejscu znaleziono trójnogi ze śladami oliwy z oliwek, fasoli, grochu i mięsa.

Do grobów schodzi się tzw. dromosem, czyli wąskim korytarzem z pochylnią lub schodami. Niektóre grobowce są niewykończone, zdążono wydrążyć jedynie dromos. Pochowano tu ok. pół tysiąca osób, ale nie wiadomo, do której osady antycznej należało cmentarzysko.

★ Wąwóz Kourtaliotis

Około 11 km dalej na południe skręcamy w prawo na Koxare. Następne 6 km do wioski Asomatos prowadzi krętą wyasfaltowaną drogą między stromymi stokami

gór, których wysokość sięga setek metrów (najwyższym wzniesieniem jest Kouroupa, 984 m n.p.m.). To **wąwóz Kourtaliotis** (Kourtaliotikos), którego nazwa wywodzi się od odgłosu obsuwających się po zboczach kamieni (*kourtala*). Przy drodze znajduje się malownicze miejsce na piknik z drewnianymi ławeczkami.

Preveli

Około 2 km za **Asomatos** (z ciekawą wystawą etnograficzną Papy Michalisa), po przejechaniu mostu nad Wielką Rzeką (Mega Potamos), niosącą wodę głównie w porze deszczowej i wiosną, dotrzemy do ruin starych zabudowań klasztoru Preveli, a właściwie do jego części, zwanej Kato Moni Preveli (Niższy Klasztor Preveli), opuszczonej ostatecznie w połowie zeszłego stulecia. Dwa kilometry dalej znajduje się główny monaster. Do Preveli można dojechać także autobusem z Rethymnonu.

Moni Preveli został wzniesiony prawdopodobnie w czasach weneckich i nosił wezwanie św. Jana Ewangelisty. Mnisi brali aktywny udział we wszystkich buntach przeciwko tureckiemu okupantowi, a za kościelne srebro kupowali ponoć armaty dla powstańców. W czasie II wojny światowej ukrywali m.in. brytyjskich szpiegów.

Po przebudowach, najstarszym zabytkiem klasztoru jest **fontanna** (1701) z napisem „Zmyj swoje grzechy, a nie tylko twarz”. Nowy **kościół** zbudowano w 1837 r. W dawnych stajniach urzędowało małe **muzeum** z kilkoma cennymi

XVII-wiecznymi ikonami, szatami i sprzętem liturgicznym. Wielkie srebrne kandelabry to dar rządu brytyjskiego w podziękowanie za rolę, którą klasztor odegrał w ostatniej wojnie.

Moni Preveli

- <http://www.preveli.org>
- VI-X 9.00–13.30, 15.30–19.00, IV-V 9.00–18.00
- 3 EUR

Okolice słynie z urokliwych zatoczek z plażami – poniżej samego monastynu znajduje się plaża Preveli z palmami, gdzie dawniej mieszkali w chatach hipisi; na zachodzie z kolei rozciąga się **Ammo-**

udi i **Plakia**, wzdłuż której wyrósł ośrodek turystyczny.

Na wschód od wioski Plakia leży **wąwóz Preveli**. Prowadzone tu w ostatnich latach prace badawcze doprowadziły do odkrycia śladów pobytu ludzi sprzed ok. 1,7 mln–250 tys. lat. Znalezione artefakty to głównie obrobione kamienie (kwarc) należące do tzw. kultury acheuleńskiej.

Frangokastello

Drogą wijącą się po stokach łańcucha górskiego Kryoneritis (1312 m n.p.m.)

dojedziemy w trzy kwadranse, przez wioskę Rodakino, do wznoszących się na wybrzeżu pozostałości weneckiej twierdzy. Znajdujące się ok. 80 km od Chanii ruiny zwane są **Frangokastello**, czyli „Zamek Cudzoziemców”.

Budowla, wzniesiona w 1371 r., służyła jako skład materiałowy floty. W czasie powstania przeciwko Turkom w 1828 r. kilkuset wyspiarzy pod dowództwem Michalisa Dalianisa zamknęło się w murach twierdzy, wytrzymując tydzień oblężenia, które ostatecznie zakończyło się masakrą. Według legendy od tej pory na wydmach, w każdą rocznicę buntu (17/18 maja) pojawiają się duchy poległych, tzw. dros-soulites („zjawy wydumowe”).

Zamek wygląda imponująco zwłaszcza z zewnątrz i z większej odległości. Wewnątrz murów nie znajdziemy niczego z pierwotnej zabudowy. Na północno-zachodniej wieży zachowało się godło Wenecji – lew św. Marka.

Wąwóz Imbros

Do Rethymnonu możemy wrócić inną drogą, dojeżdżając z Frangokastello na zachód do Komitades (10 km), u końca 8-kilometrowego **wąwozu Imbros**. Imbros – zwany też Nimbros – jest alternatywą dla tych piechurów, którzy obawiają się letnich tłumów w wąwozie Samaria. Szlak przez ten wąwóz nie jest trudny, a w trakcie wędrówki można podziwiać jego strome ściany o wysokości sięgającej 300 m. W niektórych miejscach wąwóz ma zaledwie 2 m szerokości.

Z Komitades wijąca się górska, ale o dobrej nawierzchni szosa doprowadzi nas po 40 km do wioski Vrysses, stąd z pysznego jogurtu. Z niej wyjeżdża się na główną drogę Chania – Rethymnon. Od Rethymnonu dzieli nas 25 km, od Chanii – 32 km.

▼ Preveli

Kup książkę

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Kreta

nazywana „królową greckich wysp”, jest kolebką europejskiej cywilizacji. Według mitów to tu urodził się Zeus – najpotężniejszy z bogów, a król Minos zamknął straszliwego Minotaura w zbudowanym przez Dedala Labiryncie. Wyspa zniwala swoim urokiem i jest wymarzonym miejscem letniego wypoczynku. Piaszczyste plaże i lazurowe morze, wysokie góry kryjące jaskinie i wąwozy, a wszystko to skąpane w słońcu. Nie sposób oprzeć się też serdeczności Greków, ich znakomitej kuchni i wybornie smakującemu winu. Wakacje na Krecie to gwarancja doskonałego relaksu!

Sprawdź najnowsze promocje:
● <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
● <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
● <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny na:

ebookpoint

ISBN 978-83-283-8967-0

9 788328 389670

Cena 34,90 zł

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900